

СОЦІАЛЬНА ІЗОЛЯЦІЯ ЯК НОВА ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ВРАЗЛИВОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ КРИЗ: ВИКЛИКИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Валентина Стець¹, Іванна Сухоцька²

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Туган-Барановського, 7, Львів, UA-79005

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5530-5376>

e-mail: valentina_stec@ukr.net;

²ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-7183-2746>

e-mail: ivannatistyk@ukr.net

Виконано комплексне теоретичне обґрунтування та емпіричну верифікацію феномену соціальної ізоляції як специфічної форми “нової соціальної вразливості”. Підтверджено, що в умовах сучасних системних криз – пандемії COVID-19, повномасштабної війни в Україні та тотальної цифровізації – вразливість трансформується з економічного дефіциту у жорсткий структурний бар’єр. Цей бар’єр зумовлений глибокою ерозією соціального капіталу, руйнацією горизонтальних зв’язків та цифровим відчуженням, що фактично виштовхує індивіда у вакуум підтримки.

На основі результатів пілотного дослідження (n = 48), проведеного у 2026 році, виявлено високий рівень латентної ізоляції серед найбільш вразливих категорій: внутрішньо переміщених осіб (46 %), людей похилого віку та осіб з інвалідністю. Особливу увагу приділено феномену “невидимих клієнтів” – осіб, які мають об’єктивну потребу в допомозі, але не звертаються до соціальних служб через стан навченої безпорадності та цифрові бар’єри. З’ясовано, що 32 % респондентів відмовляються від пошуку підтримки навіть за її наявної потреби, що підтверджує латентний характер сучасної вразливості.

Доведено, що традиційна реактивна модель соціальної роботи, яка базується на заявницькому принципі, є неефективною для ідентифікації таких груп. Обґрунтовано необхідність зміни парадигми: перехід до проактивної стратегії *outreach*. Вона передбачає активне виявлення ізольованих осіб за допомогою мобільних бригад, співпрацю з волонтерськими мережами та реінтеграцію соціального капіталу через мікрогрупову взаємодію і цифрову інклюзію. Практична значущість роботи полягає у розробці інструментарію для відновлення суб’єктності особистості та зміцнення соціальної згуртованості громад у воєнний та поствоєнний періоди.

Ключові слова: соціальна ізоляція, соціальна вразливість, соціальна робота, соціальний капітал, цифрове відчуження, внутрішньо переміщені особи, стратегія outreach, навчена безпорадність, соціальна інклюзія.

© Стець В., Сухоцька І., 2026

Матеріали поширюються на умовах міжнародної ліцензії
Creative Commons Attribution Non-Commercial 4.0

Постановка проблеми. У сучасному науковому дискурсі феномен соціальної вразливості традиційно трактується через обмеження життєдіяльності за станом здоров'я, дефіцит економічних ресурсів, або специфічні вікові закономірності особистості. Проте динамічні трансформації суспільного устрою та ряд локальних та глобальних криз останнього десятиліття – від наслідків пандемії COVID–19 до масштабної деструкції суспільства внаслідок збройної агресії росії – загострили проблеми соціальної ізоляції як критичну та автономну форму соціальної вразливості. Сьогодні соціальна ізоляція виходить за межі лише психологічного стану самотності, перетворюючись у жорсткий структурний бар'єр, який блокує доступ особистості до ресурсів інформації, підтримки та інституційних механізмів захисту [4, с. 16].

Актуальність вивчення зазначеної проблематики зумовлена глибоким загостренням соціального капіталу в умовах війни, що власне проявляється у примусовій деструкції усталених зв'язків: фрагментації родинних структур через міграцію, руйнацію сусідських мереж та втраті звиклих форматів громадської участі. Це створює унікальну ситуацію “соціальної невидимості”, де особистість опиняється у вакуумі підтримки і фактично випадає з поля зору наявних систем соціального захисту. Також цифровізація комунікацій та соціальних послуг, що стала відповіддю на безпекові виклики, поглиблює лінію відчуження, створюючи цифровий розрив. Для населення, що не володіє відповідними компетенціями чи то позбавлене постійного доступу до мережі, це означає тотальну ексклюзію з життєдіяльності територіальної громади.

Окрім того, соціальна ізоляція в умовах тривалої кризи та стресу набуває ознак хронічності соціального відчуження, яке знецінює суб'єктність особистості, а також її мотивацію до того, щоб звернутися за допомогою. Для соціальної сфери це стає серйозним викликом: традиційні реактивні моделі, що базуються на заявницькому принципі, є нездатними ідентифікувати та залучати найбільш ізольоване населення. Отже, теоретичне переосмислення феномену соціальної ізоляції як новітньої форми вразливості є критичною передумовою для розробки проактивних стратегій соціальної роботи, які будуть спрямовані на зміцнення соціальної згуртованості громад та реінтеграцію особистості у воєнний та поствоєнний періоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. База дослідження ексклюзії та соціальної ізоляції закладена у працях класиків західної соціальної роботи та соціології, а саме П. Бурдьє (концепція соціального поля та відтворення нерівності), Р. Патнема (теорія соціального капіталу) та Е. Гідденса (аналіз механізмів соціального виключення в умовах модерну). У сучасних західних дослідженнях, зокрема у працях М. Шеппарда (M. Sheppard) та Х. Сільвер (H. Silver), соціальну ізоляцію розглядають як багатовимірний процес “розриву соціальних зв'язків”, що позбавляє людину доступу до суспільних благ та участі у житті громади [1, с. 148].

У сучасному українському науковому просторі феномени соціальної вразливості та ізоляції в умовах криз набули особливої гостроти. Проблему соціальної інклюзії та бар'єрів для вразливих груп досліджували В. Костіна, Л. Смеречак, які заклали методологію для сучасної соціальної роботи в Україні [3, 134]. Специфіку соціальної вразливості в сучасних українських реаліях аналізують Д. Палатна (соціалізація особистості в кризових умовах), Т. Семигіна (сучасні практики та політика соціальної роботи) [5].

На окрему увагу заслуговує вивчення впливу вимушеної ізоляції на стан психічного здоров'я і соціальну адаптацію молодих людей та внутрішньопереміщених, проаналізоване в працях Т. Іваніцької [2, с. 68]. Аналіз змін у територіальних громадах як середовищах підтримки виконують вчені, дослідження яких фокусуються на "соціальній згуртованості".

Попри наявність значної кількості напрацювань, залишаються недостатньо вивченими механізми формування "нової вразливості" саме через соціальну ізоляцію як першопричину, а не тільки як наслідок бідності або інвалідності. Потребують додаткового вивчення також цифрові аспекти ізоляції (digital exclusion) і специфіка соціальної роботи з феноменом "невидимих" вразливих груп в умовах тривалих безпекових загроз.

Мета дослідження. Метою публікації є теоретичний аналіз соціальної ізоляції як чинника соціальної вразливості в умовах сучасних кризових процесів та вивчення окремих проявів соціальної ізоляції серед представників вразливих груп населення на основі результатів пілотного емпіричного дослідження. Особливу увагу зосереджено на визначенні викликів для соціальної роботи та окресленні перспектив використання проактивних підходів до підтримки соціально ізольованих осіб.

Виклад основного матеріалу. Вивчення сучасних кризових процесів в Україні дає змогу говорити про те, що соціальна ізоляція поступово перестала бути тільки супутнім фактором похилого віку чи бідності і трансформувалась у деструктивну та самостійну форму соціальної вразливості. У межах нашого вивчення "нову вразливість" розглядають як стан групи або індивіда, за якого розрив усталених соціальних зв'язків спричиняє повну або часткову втрату доступу інституційної підтримки, суспільних благ та механізмів самозахисту.

На відміну від звичних форм вразливості, що мають чіткі економічні та біологічні маркери, соціальна ізоляція часто є латентною, що ускладнює її виявлення і призводить до формування категорії "невидимих клієнтів", які не потрапляють у поле зору соціальних служб, оскільки не звертаються за допомогою і не ідентифікують себе як такі, що її потребують.

Першим основним аспектом цієї трансформації є ерозія соціального капіталу в умовах збройного конфлікту. Масове внутрішнє переміщення, руйнування локальних громад та розрив традиційних форм взаємодії призвели до дезінтеграції горизонтальних соціальних зв'язків.

Якщо раніше соціальний капітал функціонував через:

- локальні спільноти (релігійні осередки, громадські організації);
- неформальну взаємодію (підтримка родичів, сусідська допомога);
- стабільні соціальні ролі, то в умовах українського сьогодення ці механізми значною мірою втратили свою ефективність.

Особливо це проявляється з-поміж внутрішньо переміщених осіб, для яких соціальна ізоляція у нових приймаючих громадах зумовлена не тільки фізичною відсутністю соціальних зв'язків, а й наявністю символічних бар'єрів:

- стигматизація;
- відчуття “чужості”;
- недовіра з боку приймаючих громад;
- культурні та мовні відмінності.

У такому контексті соціальна ізоляція постає первинним фактором вразливості, що запускає ланцюг негативних наслідків: психологічне виснаження, депресивні стани, зниження економічної активності.

Другою важливою детермінантою є феномен цифрового відчуження (digital exclusion), який сьогодні набуває особливої актуальності в умовах тотальної цифровізації соціальних послуг. Сьогодні система доступу до ресурсів суттєво перемістилася у цифрову площину: дистанційна зайнятість; цифрові канали інформування; онлайн-освіта; отримання державних послуг через платформу “Дія”. Через це соціальну нерівність все більше визначають не тільки матеріальними ресурсами, а й, зокрема, доступом до технічних засобів, здатністю користуватися онлайн-сервісами та рівнем цифрової грамотності. Найбільш чутливими до цього є люди з інвалідністю, особи похилого віку, мешканці сільських та віддалених територій та ті, хто має низький рівень освіти.

Цифрове відчуження призводить до інформаційної ізоляції, що в умовах війни може мати критичні наслідки, зокрема, у питаннях безпеки, доступу медичних послуг, натуральної допомоги тощо.

Третій аспект – трансформація суб'єктності споживача послуг соціальної сфери. Тривала соціальна ізоляція, стресові фактори сприяють формуванню феномену “навченої безпорадності”. Цей стан характеризується відмовою від пошуку допомоги, зниженням мотивації до активної діяльності, пасивною адаптацією до негативних умов, переконанням у неможливості змін. У таких випадках клієнт фактично випадає із кола соціальної підтримки, що потребує зміни підходів у соціальній роботі.

В умовах зростання ізоляції реактивна модель соціальної роботи, яка розрахована на очікування звернення клієнта, є зовсім неефективною. Натомість актуалізується проактивна стратегія “outreach”, яка передбачає активне виявлення ізольованих осіб, моніторинг соціально закритих середовищ, роботу мобільних бригад, співпрацю з волонтерськими та громадськими мережами.

З метою верифікації теоретичних положень щодо соціальної ізоляції як нової форми вразливості ми провели пілотне дослідження протягом лютого–березня 2026 року на базі територіальних громад Західного регіону України.

Методологія та організація дослідження. Емпірична частина базується на поєднанні кількісних та якісних методів. Об'єктом дослідження є представники населення з високим ризиком соціальної вразливості: внутрішньо переміщені особи, люди похилого віку (60+), особи з інвалідністю та особи у складних життєвих обставинах. Вибірка (n = 48) формувалася методом цілеспрямованого відбору з елементами методу “снігової кулі” для залучення найбільш ізольованих (“невидимих”) респондентів. Статеві-вікова структура: 62 % жінок, 38 – чоловіків. Розподіл за категоріями: люди похилого віку – 30 %; ВПО – 45; особи з інвалідністю – 25.

Діагностичний інструментарій становили:

1. Напівструктурована анкета (22 питання), яка містила адаптовані елементи Шкали самотності Університету Каліфорнії (UCLA Loneliness Scale).

2. Глибинне інтерв'ю (n = 10) для аналізу феномену “навченої безпорадності”.

3. Експертне оцінювання (опитування 12 фахівців із соціальної роботи) з метою верифікації суб'єктивних даних респондентів.

Результати пілотного дослідження. Отримані під час емпіричного дослідження дані підтверджують припущення про те, що соціальна ізоляція є самостійним чинником вразливості в умовах сучасної кризи. Основні показники за результатами анкетування наведено у таблиці.

Показники соціальної ізоляції та бар'єрів інтеграції респондентів (n = 48)

Категорія аналізу	Індикатор	Показник (%)
Рівень ізоляції	Відчуття браку соціальних контактів	63
	Відсутність участі у громадському житті	46
Бар'єри (для ВПО)	Суб'єктивне відчуття “відчуженості” у громаді	59
	Труднощі у встановленні нових зав'язків/контактів	40
	Досвід непрямой стигматизації	36
Цифрове відчуження	Проблеми з використанням онлайн-сервісів (загалом)	55
	Показник цифрового відчуження з-поміж осіб 60+	69
	Повна відмова від цифрових платформ	28
Суб'єктність	Ознаки навченої безпорадності (впевненість, що “нічого не залежить від мене”)	37
	Відмова від пошуку допомоги за явної потреби	32
Потенціал включення	Бажання брати участь у суспільних заходах	75
	Покращення стану через культурні/групові активності	66

Аналіз даних засвідчує глибоку ерозію соціального капіталу. Особливо критичним є досить високий рівень ізоляції в поєднанні з низькою ініціативністю у зверненні по допомогу (32 %). Це підтверджує латентний характер “нової вразливості”: респонденти потребують включення (75 %), однак

через цифрові бар'єри та стан навченої безпорадності залишаються "невидимими" для системи соціального захисту.

Результати дослідження диктують крайню необхідність переходу саме до активних форм соціальної роботи. Ефективна відповідь на виклики ізоляції має базуватися на концепції реінтеграції соціального капіталу через розвиток мікроспільнот, підтримку груп взаємодопомоги та залучення клієнтів до культурних і освітніх практик. І саме відновлення мережі міжособистісних взаємодій є ключем до подолання вразливості та забезпечення стійкості особистості в умовах тривалих криз.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок про те, що соціальна ізоляція є важливим чинником соціальної вразливості в умовах сучасних кризових процесів. Отримані результати свідчать про поширеність проявів соціальної ізоляції, цифрового відчуження та ознак навченої безпорадності серед окремих представників вразливих груп населення.

Дані пілотного дослідження засвідчили наявність труднощів соціальної інтеграції серед внутрішньо переміщених осіб, людей похилого віку та осіб з інвалідністю. Особливої уваги потребує виявлена суперечність між високою потребою у соціальній взаємодії та недостатньою активністю щодо звернення по допомогу.

Отримані результати дають підстави розглядати проактивні підходи соціальної роботи, зокрема outreach-стратегії, як перспективний напрям підтримки соціально ізольованих осіб. Разом з тим результати дослідження слід інтерпретувати з урахуванням його пілотного характеру та обмеженого обсягу вибірки.

Перспективою подальших наукових пошуків є проведення масштабніших досліджень соціальної ізоляції серед різних категорій населення, а також апробація моделей проактивної соціальної роботи в умовах воєнного та повоєнного відновлення України.

---

1. *Гоян І. М.* Соціальна інклюзія vs соціальна ексклюзія. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations* : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Амстердам, 9 квітня 2021 р.). Амстердам, 2021. Т. 1. С. 147–149. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-09.04.2021.v1.60>

2. *Іваніцька Т. І.* Вплив карантину та соціальної ізоляції на психічний стан населення. *Буковинський медичний вісник*. 2023. Т. 27. № 1(105). С. 67–72. DOI: <https://doi.org/10.24061/2413-0737.27.1.105.2023.12>

3. *Костіна В. В., Смерчак Л. І.* Соціальна інклюзія в Україні: імплементація закордонного досвіду та особливості підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі. *Освіта та суспільство в умовах воєнного стану*. 2023. С. 132–135. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-325-5-9>

4. Семігіна Т. В. Соціальна робота в умовах війни: від гуманітарного реагування до зміцнення життєстійкості громад. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2024. № 1–2. С. 15–28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/2>

5. Семігіна Т. Палатна Д. Згуртування громади: соціальний вимір. Таллінн : Teadmus. 2024. 315 с. URL: <https://ssrn.com/abstract=4801655>

6. Сурело Є. Соціальна інклюзія як чинник формування сприятливого освітнього середовища: досвід України. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2025. Вип. 94. С. 112–119. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2025.94.18>

7. Труніна Г. О. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану: виклики та інноваційні практики. Соціальна робота та соціальна освіта. 2023. № 2(11). С. 45–56. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(11\).2023.292345](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(11).2023.292345)

References

1. Hoian, I. M. (2021). Sotsialna inkluziia vs sotsialna ekskliuziia [Social inclusion vs social exclusion]. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: Proceeding of the International Scientific Conference* (Amsterdam, April 9, 2021), 1, 147–149. <https://doi.org/10.36074/logos-09.04.2021.v1.60> [in Ukrainian].

2. Ivanitska, T. I. (2023). Vplyv karantynu ta sotsialnoi izoliatsii na psyhichnyi stan naseleння [The impact of quarantine and social isolation on the mental state of the population]. *Bukovinian Medical Herald*, 27(1), 67–72. <https://doi.org/10.24061/2413-0737.27.1.105.2023.12> [in Ukrainian].

3. Kostina, V. V., & Smerechak, L. I. (2023). Sotsialna inkluziia v Ukraini: implementatsiia zakordonnoho dosvidu ta osoblyvosti pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi haluzi [Social inclusion in Ukraine: Implementation of foreign experience and peculiarities of training of future social work specialists]. *Osvita ta suspilstvo v umovakh voiennoho stanu – Education and society in the conditions of martial law*, 132–135. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-325-5-9> [in Ukrainian].

4. Semigina, T. V. (2024). Sotsialna robota v umovakh viiny: vid humanitarnoho reahuvannia do zmitsnennia zhyttiistiikosti hromad [Social work in the conditions of war: From humanitarian response to strengthening community resilience]. *Visnyk Akademii pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu – Herald of the Academy of Labor, Social Relations and Tourism*, 1–2, 15–28. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/2> [in Ukrainian].

5. Semigina, T., & Palatna, D. (2024). Zghurtuvannia hromady: sotsialnyi vymir [Community building: the social dimension]. Tallinn: Teadmus. Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=4801655> [in Ukrainian].

6. Surelo, Ye. (2025). Sotsialna inkluziia yak chynnyk formuvannia spriyatlyvoho osvitynoho seredovyshecha: dosvid Ukrainy [Social inclusion as a factor in the formation of a favorable educational environment: Ukraine's experience]. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University*, 94, 112–119. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2025.94.18> [in Ukrainian].

7. Trunina, H. O. (2023). Sotsialna pidtrymka vnutrishno peremishchenykh osib v umovakh voiennoho stanu: vyklyky ta innovatsiini praktyky [Social support for internally displaced persons under martial law: Challenges and innovative practices]. *Social Work and Social Education*, 2(11), 45–56. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(11\).2023.292345](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(11).2023.292345) [in Ukrainian].

Стаття: надійшла до редколегії 07.04.2026

доопрацьована 29.04.2026

прийнята до друку 29.05.2026

SOCIAL ISOLATION AS A NEW FORM OF SOCIAL VULNERABILITY IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY CRISES: CHALLENGES FOR SOCIAL WORK

Valentyna Stets¹, Ivanna Sukhotska²

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA–79005*

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5530-5376>

e-mail: valentina_stec@ukr.net;

²ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-7183-2746>

e-mail: ivannatistyk@ukr.net

The article provides a comprehensive theoretical substantiation and empirical verification of the phenomenon of social isolation as a specific form of “new social vulnerability”. The author argues that in the context of modern systemic crises – the COVID-19 pandemic, the full-scale war in Ukraine, and total – digitalization vulnerability is transforming from a purely economic deficit into a rigid structural barrier. This barrier is caused by the deep erosion of social capital, the destruction of established horizontal ties, and digital exclusion, which effectively pushes the individual into a vacuum of support.

Based on the results of a pilot study (n = 48) conducted in 2026, a high level of latent isolation was identified among the most vulnerable categories: internally displaced persons (46 %), the elderly, and people with disabilities. Particular attention is paid to the phenomenon of “invisible clients” – individuals who have an objective need for help but do not turn to social services due to a state of learned helplessness and digital barriers. It was established that 32 %

of respondents refuse to seek support even when the need exists, confirming the latent nature of modern vulnerability.

The study proves that the traditional reactive model of social work, based on the application principle, is ineffective for identifying such groups. Therefore, the necessity of a paradigm shift is substantiated: a transition to a proactive outreach strategy. This strategy involves the active identification of isolated individuals using mobile teams, cooperation with volunteer networks, and the reintegration of social capital through micro-group interaction and digital inclusion. The practical significance of the work lies in developing tools to restore individual agency and strengthen community social cohesion during the war and post-war periods.

Keywords: social isolation, social vulnerability, social work, social capital, digital exclusion, internally displaced persons, outreach strategy, learned helplessness, social inclusion.